

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра українознавства

Навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни

Історія України

рівень вищої освіти бакалавр

галузь знань 09 Біологія, 01 Освіта, 16 Хімічна біоінженерія

спеціальність 091 Біологія, 014.05 Середня освіта (біологія та здоров'я людини), 162 Біотехнології та біоінженерія

освітня програма Біологія, Середня освіта (біологія та здоров'я людини), Біотехнології та біоінженерія

спеціалізація

вид дисципліни обов'язкова

факультет біологічний

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан біологічного факультету

Юрій ГАМУЛЯ

“ _____ ” _____ 2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Історія України

рівень вищої освіти бакалавр

галузь знань 09 Біологія, 01 Освіта, 16 Хімічна біоінженерія

спеціальність 091 Біологія, 014.05 Середня освіта (біологія та здоров'я людини), 162 Біотехнології та біоінженерія

освітня програма Біологія, Середня освіта (біологія та здоров'я людини), Біотехнології та біоінженерія

спеціалізація

вид дисципліни обов'язкова

факультет біологічний

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету

Протокол від “16” червня 2023 року, №6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Анастасія БОЖЕНКО, кандидат історичних наук, старший викладач кафедри українознавства

Програму схвалено на засіданні кафедри українознавства

Протокол від “12” червня 2023 року, №11

В.о. завідувача

кафедри українознавства

В'ячеслав ПОТОЦЬКИЙ

Програму погоджено з гарантом освітньої програми “Біологія”

Гарант освітньої програми “Біологія”

Дмитро ШАБАНОВ

Програму погоджено з гарантом освітньої програми “Середня освіта (біологія та здоров'я людини)”

Гарант освітньої програми

“Середня освіта

(біологія та здоров'я людини)”

Наталія САМОЙЛОВА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми “Біотехнології та біоінженерія”

Гарант освітньої програми

“Біотехнології та біоінженерія”

Анатолій ГОЛТВЯНСЬКИЙ

Програму погоджено методичною комісією біологічного факультету

Протокол від “ ____ ” _____ 2023 року № ____

Голова науково-методичної комісії

біологічного факультету

Ольга

ТАГЛІНА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Історія України” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 091 Біологія, 014.05 Середня освіта (біологія та здоров'я людини), 162 Біотехнології та біоінженерія

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: поглиблення знань студентів з історії України, ознайомлення з основними тенденціями розвитку сучасної історичної науки, оволодіння методами роботи з історичними джерелами та науковою літературою.

1.2. Основні завдання вивчення: визначення ролі історії України в системі соціально-гуманітарних наук; висвітлення найважливіших дискусійних історичних проблем; оволодіння сучасними засобами вивчення історичних джерел та наукових публікацій.

В ході вивчення дисципліни мають сформуватися такі загальні та спеціальні компетентності, відповідно до тимчасового стандарту освітньо-професійної програми “Біологія”:

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК05. Здатність спілкуватися державною мовою як усно так і письмово.

ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК08. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК10. Здатність працювати в команді.

В ході вивчення дисципліни мають сформуватися такі загальні та спеціальні компетентності, відповідно до тимчасового стандарту освітньо-професійної програми “Біотехнології та біоінженерія”:

ЗК 8. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 9. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

В ході вивчення дисципліни мають сформуватися такі загальні та спеціальні компетентності, відповідно до тимчасового стандарту освітньо-професійної програми “Середня освіта (біологія та здоров'я людини)”:

ЗК7. Здатність навчатися впродовж всього життя, оволодівати сучасними знаннями, орієнтуватися у світовому й національному біологічному освітньо-науковому просторі в контексті необхідності постійного розширення і актуалізації знань для підвищення професійної майстерності, цінувати різноманіття та мультикультурність

ЗК9. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України.

1.3. Кількість кредитів 3

1.4. Загальна кількість годин 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й

Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
32 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	
Лабораторні заняття	
год.	
Самостійна робота, у тому числі	
42 год.	84 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання. Студент має знати принципи періодизації історії України та її основні етапи; основні поняття та терміни; особливості соціально-економічних, політичних, культурних процесів розвитку України на різних етапах; діяльність видатних історичних осіб, політичних партій, державних утворень; уміти аналізувати історичні процеси, події, факти; брати участь у дискусіях на суспільно-історичні теми; користуватися категорійно-понятійним апаратом історичної науки, історичними джерелами та науковою літературою з історії України; застосовувати знання з історії України у процесі розв'язання професійних завдань.

У відповідності з тимчасовим стандартом освітньо-професійної програми "Біологія" студент має:

ПР02. Застосовувати сучасні інформаційні технології, програмні засоби та ресурси Інтернету для інформаційного забезпечення професійної діяльності.

ПР04. Спілкуватися усно і письмово з професійних питань з використанням наукових термінів, прийнятих у фаховому середовищі, державною та іноземною мовами.

ПР07. Володіти прийомами самоосвіти і самовдосконалення. Уміти проектувати траєкторію професійного росту й особистого розвитку, застосовуючи набуті знання.

ПР20. Аргументувати вибір методів, алгоритмів планування та проведення польових, лабораторних, клініко-лабораторних досліджень, у т.ч. математичних методів та програмного забезпечення для проведення досліджень, обробки та представлення результатів.

ПР22. Поєднувати навички самостійної та командної роботи задля отримання результату з акцентом на добросовісність, професійну сумлінність та відповідальність за прийняття рішень.

ПР23. Реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства.

У відповідності з тимчасовим стандартом освітньо-професійної програми “Біотехнології та біоінженерія” студент має:

ПР23. Вміти використовувати у виробничій і соціальній діяльності фундаментальні поняття і категорії державотворення для обґрунтування власних світоглядних позицій та політичних переконань з урахуванням процесів соціальнополітичної історії України, правових засад та етичних норм

У відповідності з тимчасовим стандартом освітньо-професійної програми “Середня освіта (біологія та здоров'я людини)” студент:

ПР 5. Дотримується сам під час польових і педагогічних практик, та формує в учнів екологічні цінності й відповідальне ставлення школярів до природи, власного здоров'я та здоров'я інших, повагу до культурних цінностей і традицій українського народу, дотримується основних правил біологічної етики, біобезпеки, біозахисту, знає основні підходи до оцінки ризиків за умов застосування новітніх медико-біологічних методів, освітніх та оздоровчих технологій

ПР 7. Розуміє значення культури як форми людського існування, цінує різноманіття та мультикультурність світу і керується у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва, забезпечує рівноправне, справедливе освітнє середовище, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічних особливостей

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Історія України з найдавніших часів до початку XIX ст.

Тема 1. Вступ до курсу

Історія як наука. Джерела та література до вивчення історії. Історія та колективна пам'ять. Періодизація історії України. Міждисциплінарний зв'язок історичних та природничих наук.

Тема 2. Найдавніший період історії України та сучасна міфотворчість

Основні періоди давньої історії. Методи палеозоології та палеоботаніки в археології. Археологічна культура Трипілля-Кукутені. Велике переселення народів на територіях українських земель. Скіфи, сармати, кіммерійці та їхні взаємовідносини з осілим населенням. Античні міста-держави. Дискусія про етногенез слов'ян. Слов'яни в арабських та візантійських джерелах. Дохристиянська культура та релігійні вірування слов'ян.

Тема 3. Medium aevum та ранньомодерний час на українських землях.

Дискусія про ранньосередньовічну державу східних слов'ян. Соціально-економічні тенденції розвитку Київської Русі. Київська Русь в системі міжнародних відносин. Введення християнства. Культурний розвиток Київської Русі. Соціально-політична структура Київської Русі. Галицько-Волинська держава. Входження українських земель до складу Великого князівства Литовського: політична, економічна та культурна інкорпорація. Литовські статuti. Соціально-економічні тенденції розвитку у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої. Магдебурзьке право. Люблінська унія та її наслідки для українських земель. Формування козацтва: реєстрове та низове козацтво. Козацькі повстання кінця XVI ст. Берестейська унія та полемічна література. Братства. Києво-Могилянський колегіум.

Тема 4. Українська національна революція та Руїна: виклик для державності

Передумови та причини Визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького. Проблема термінології подій 1648-1676 рр. Періодизація. Зовнішньополітичний аспект: напрямки дипломатичної діяльності Гетьманщини, основні договори. Політичний устрій Гетьманщини. Соціальний устрій.

Тема 5. Українські землі у XVII – XVIII ст.: ліквідація автономії

Внутрішня та зовнішня політика гетьмана І. Мазепи. Заходи російського уряду з ліквідації автономії Гетьманщини. Правобережна Україна. Соціальні рухи: гайдамаки, опришки, паліївщина. Соціальний устрій на українських землях. Колонізація Слобідської України. Культурне життя.

Розділ 2. Історія України у XIX – XXI ст.

Тема 1. Довге ХІХ століття: народження нації та модернізація суспільства.

Поняття нації, основні концепції розвитку. Українське національне Відродження в контексті європейської культури. Кирило-Мефодіївське товариство та «Закон Божий. Книга буття українського народу». «Весна народів 1848» та західноукраїнські землі. Модернізація другої половини ХІХ ст.: значення Великих реформ у Російській імперії. Урбанізація. Науково-технічна революція. Екологічні знання. Боротьба з епідеміями. Соціальна модернізація. Індустріальний розвиток. Громади. Москвофільство та народовство на західноукраїнських землях. Поява перших політичних організацій та партій. Україна у Першій Світовій війні. Культурний розвиток українських земель у ХІХ ст. Біологія та медицина у Харківському університеті.

Тема 2. Українська революція 1917-1922 рр.

Основні політичні сили. УЦР. Українська держава. Біологія у ВУАН. Директорія. Селянський повстанський рух. Радянсько-українські війни. Українське питання на міжнародній арені. ЗУНР. Наслідки української революції 1917-1922 рр.

Тема 3. Коротке ХХ ст.: доба тоталітаризму

Державотворчі процеси в УСРР. Неп: соціально-економічний аспект. Українізація. Форсована індустріалізація. Колективізація. Великий терор. Розвиток культури УРСР у міжвоєнний період. Розвиток природничих наук. Українські землі у складі Польщі, Чехословаччини та Румунії. Український рух: ОУН. Друга світова війна і Україна. Післявоєнна відбудова. Лисенківщина. Період відлиги. Шістдесятники та дисиденти. Соціально-економічний розвиток у період застою. Чорнобильська катастрофа та її вплив на розвиток біологічних наук. Гласність та перебудова. Розпад Радянського союзу.

Тема 4. Незалежна Україна: виклики та досягнення

Державотворчі процеси у незалежній Україні. Міжнародне становище. «Помаранчева революція» в контексті «кольорових» революцій у пострадянських країнах. Економічний розвиток. Євромайдан: причини та наслідки. Російська агресія на Сході України.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	сього	у тому числі					сього	у тому числі				
			б.	д.	р.			б.	д.	р.		
1	2						8			1	2	3
Розділ 1. Історія України з найдавніших часів до початку XIX ст.												
Тема 1. Вступ до курсу	6											6
Тема 2. Найдавніший період історії України та сучасна міфотворчість	10											
Тема 3. Medium aevum та ранньомодерний час на українських землях	10											
Тема 4. Українська національна революція та Руїна: виклик для державності	9											
Тема 5. Українські землі у II – XVIII ст.: ліквідація автономії	10											
Разом за розділом 1	45	6										21
Розділ 2. Історія України у XIX –XXI ст.												

а 1. Довге ХІХ століття: народження нації та дернізація суспільства	11													
Тема 2. Українська революція 1917-1922 рр.	11													
а 3. Коротке ХХ ст.: доба тоталітаризму	11													
а 4. Незалежна Україна: виклики та досягнення	12													
Разом за розділом 2	45	5												
Разом	90	2	5											

4. Темі семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з / п	Назва теми	Кількість годин (денне)	Кількість годин (заочне)
1	Найдавніші часи: палеоботаніка та палеозоологія у вивченні дописемної історії українських земель	2	семінари не передбачені навчальним планом
2	Розвиток наукових знань у середньовіччі на території українських земель	2	

3	Кримська війна: розвиток польової хірургії	2	
4	Науково-технічна революція наприкінці ХІХ - на початку ХХ століття на українських землях. Боротьба з епідеміями та досягнення мікробіології.	2	
5	Міжвоєнний період: розвиток науки	2	
6	“Лисенківщина”: наступ на природничі науки	2	
7	Чорнобильська катастрофа та вплив на розвиток біологічних наук	2	
8	Політика пам'яті у сучасній Україні та сусідніх державах	2	
	Разом	16	

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин (денне)	
Розділ 1. Історія України з найдавніших часів до початку ХІХ ст.			
1.	Тема 1. Вступ до курсу. Опрацювати відповідний розділ підручника (конспект).	4	10
2.	Тема 2. Найдавніший період історії України Опрацювати відповідний розділ підручника (конспект). Відвідати археологічну експозицію краєзнавчого музею	4	8

	та написати короткий звіт. У випадку карантинних обмежень - знайти та проаналізувати онлайн-виставку.		
3.	Тема 3. Medium aevum та ранньомодерний час на українських землях Опрацювати відповідний розділ підручника (конспект). Робота з історичними джерелами з хрестоматії.	4	8
4.	Тема 4. Українська національна революція та Руїна: виклик для державності Опрацювати відповідний розділ підручника (конспект). Робота з історичними джерелами з хрестоматії.	4	8
5.	Тема 5. Українські землі у XVII – XVIII ст.: ліквідація автономії Опрацювати відповідний розділ підручника (конспект). Робота з історичними джерелами з хрестоматії. Виконання проміжного тесту у системі Google Classroom	5	8
Розділ 2. Історія України у XIX –XXI ст.			
1.	Тема 1. Довге XIX століття: народження нації та модернізація суспільства Опрацювати відповідний розділ підручника (конспект). Рецензія на наукову монографію з теорії націй.	5	10
2.	Тема 2. Українська революція 1917-1922 рр. Опрацювати відповідний розділ підручника (конспект). Аналіз мемуарів та щоденників П.Скоропадського, Є.Чикаленка, В.Винниченка	5	10
3.	Тема 3. Коротке XX ст.: доба тоталітаризму	5	10

	Опрацювати відповідний розділ підручника (конспект). Аналіз політики пам'яті про Другу світову війну у власному населеному пункті (есе).		
4.	Тема 4. Незалежна Україна: виклики та досягнення Опрацювати відповідний розділ підручника (конспект). Написати есе з сімейної історії.	6	12
	Разом	42	84

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені робочим планом

7.Методи навчання

У зв'язку з воєнним станом, введеним в Україні внаслідок широкомасштабного наступу Російської Федерації використовується підхід дистанційного навчання. Головним методом подання інформації є оглядова лекція з використанням мультимедійних засобів, більшість інформації студенти опрацьовують самостійно через роботу з літературою та джерелами. Координація навчальної роботи ведеться через систему Google Classroom, за допомогою якої студенти отримують додаткові матеріали та надсилають виконані завдання.

ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

	Діяльність в аудиторії	Онлайн-діяльність
Попередня підготовка	опитування вхідний контроль	ознайомлення або повторення

		термінології, необхідної для роботи з темою у тестовій формі
Подача нової інформації	презентація; дискусія	відео та текстові лекції література з теми в електронному вигляді
Тренування	обговорення питання-відповіді практичні завдання не на оцінку	виконання інтерактивних вправ робота у малих групах онлайн
Виконання практичного завдання	завдання, що виконуються під час практичних занять	різномірні індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проєкт, відеозапис тощо) робота над спільними документами
Оцінювання	контрольна робота опитування	усна відповідь (відеозапис) виконання практичного завдання письмова робота
Рефлексія	діалог, групове обговорення короткі усні / письмові відповіді на питання	розроблення нотаток до лекцій карти пам'яті підготовка мультимедійних презентацій

		відповіді на рефлексивні питання
Зворотній зв'язок	групові та індивідуальні консультації <ul style="list-style-type: none"> • коментарі під час заняття від викладача 	консультації у месенджерах та за допомогою e-mail

8. Методи контролю

Оцінка успішності знань студентів здійснюється у формах поточного контролю (виступи на семінарах, контрольні письмові роботи, усного опитування) і підсумкового письмового екзамену. У зв'язку з запровадженням змішаного навчання контроль здійснюється через систему дистанційного навчання Google Classroom у формі тестових та письмових робіт.

Критерії оцінки знань студентів при вивченні дисципліни.

Для оцінки знань студентів використовують такі форми контролю: поточний, контрольні роботи та екзамен.

Поточний контроль знань студентів здійснюється під час проведення семінарських занять протягом семестру і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Оцінюється рівень знання студентами першоджерел, наукової літератури, вміння логічно та послідовно виступати під час обговорення питань плану семінарського заняття, ставити та відповідати на запитання. Студент може набрати від 1 до 20 балів за роботу на семінарах протягом семестру.

Контрольна робота – полягає в оцінці засвоєння студентом частини навчального матеріалу. Проводиться у письмовій формі. Оцінювання знань здійснюється: кожне завдання - 5 балів, максимально – 20 балів. Студент отримує від 15 до 20 балів, якщо відповіді побудовані логічно, виявляються фундаментальні знання термінів, понять, робляться змістовні висновки, представлені різні підходи до означених проблем та обґрунтоване бачення їх сутності. Від 10 до 15 балів студент отримує, якщо у відповіді представлені визначення основних термінів, понять, розкриваються всі питання, але присутня деяка непослідовність аналізу. Від 5 до 10 балів студент отримує, якщо відповідь побудована не дуже логічно, виявляються недоліки в розкритті відповідних понять, термінів, хоча їх загальне розуміння представлено, вона носить описовий,

однобічний характер, демонструє відсутність самостійного бачення сутності проблем. Від 1 до 5 балів студент отримує, якщо відповідь дана не на всі запитання, не містить наукового обґрунтування проблем, відсутня логіка викладення матеріалу. 0 балів виставляється в разі відсутності відповідей на питання контрольної роботи.

Підсумковий контроль знань студентів проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі вивчення дисципліни у формі письмового екзамену в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни, і в терміни, встановлені навчальним планом. Екзаменаційні білети включають три питання: перше і друге спрямовані на встановлення рівня загальної теоретичної підготовки студента і оцінюються максимально по 12 балів кожне; третє передбачає вміння аналізувати документи та літературу, максимальна оцінка – 16 балів. Рівень знань на екзамені оцінюється:

37-40 балів, якщо студент дав правильну та повну відповідь на всі три поставлених питання, міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, демонструє вміння пов'язувати події минулого із сучасним розвитком, логіку та аргументованість викладення (наведення прикладів, аналогій, знання головних дат з історії України), вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем;

32-36 балів ставиться студенту, якщо він відповів на всі три запитання, добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел, аргументовано викладає матеріал, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;

27-31 ставиться студенту у випадку, якщо він відповів на всі три запитання, в основному опанував теоретичні знання з навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але відповідь є недостатньо аргументованою, виявляє неточності, невміння оцінювати факти та явища;

21-26 балів ставиться, якщо всі три питання розкриті неповно та/або логіка відповідей вимагає істотного виправлення;

1-20 балів студент отримує, якщо у відповіді не розкриті по сутності всі три питання, продемонстровано недостатнє знання фактичного матеріалу, наукових визначень, відсутні посилання на першоджерела та рекомендовану наукову літературу;

0 балів студент отримує в разі відсутності відповідей на питання екзаменаційного білету.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										Сума		
Розділ 1					Розділ 2				Контроль на робота, передбаче на навчальним планом		Разом	Екзаме н
T1	T2	T3	T4	T5	T1	T2	T3	T4	20	60	40	100
4	4	4	4	4	5	5	5	5				

T1, T2 ... – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання

90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Бойко О.Д. Історія України: підручник / О.Д.Бойко. – 5-те вид., доп . – Київ : Академвидав, 2014 . – 717 с.
2. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX-XX століття. – К., 2019. 656 с.
3. Попович М. Нарис історії культури України. К.: : АртЕк, 2017. 730 с.

Допоміжна література

1. Ukraina Lithuanica: студії з історії Великого князівства Литовського. К., Інститут історії України НАН України, 2013. Т. II. 292 с.
2. Історія України: Хрестоматія / Упоряд. В. М. Литвин; Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. К.: Наукова думка, 2013. 1056 с.
3. Історія України. Спецвипуск: Епідемії в Україні: сторінки історії: бібліографічний список / Національна історична бібліотека України. К., 2020. 5 с.
Режим доступу:
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERMS=0&S21STR=0014938
4. Архів Розстріляного Відродження. Лесь Курбас і театр «Березіль» : Архівні документи (1927-1988). – Т. 2. – К.: Смолоскип, 2016. – 504 с.
5. Блануца А. Земельна політика Ягеллонів на українських теренах Великого князівства Литовського (1440–1572 рр.). К.: Інститут історії України НАН України, 2017. 423 с.
6. Гобсбаум Е. Вступ: винаходження традицій // Винайдення традиції. К.: Ніка-Центр, 2010. С. 12-28
7. Гриневич В. Політика пам'яті другої світової війни в Україні: у пошуках ідентичності та консолідації.
http://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/grynevych_polityka.pdf
8. Грушевський М.С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. К.: Наукова думка, 1991-2000.

9. Гуржій О.І. Політико-адміністративне й територіальне реформування Гетьманщини у XVIII ст.: причини, перебіг, наслідки. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015. 80 с.
10. Джерела з історії Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр. – Т. 1: (1648–1649 рр.) / Упорядн. о. Ю. Мицик; Редколегія: В. А. Брехуненко, Д. В. Бурім, О. О. Маврін, П. С. Сохань, Г. К. Швидько. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Канадський інститут українських студій (Едмонтон). К., 2012. 680 с.
11. Залізняк Л. Стародавня історія України / Ред. В. Олексієнко. К.: Темпора, 2012
12. Козак О.Д., Козак Д.Н. Поховання бронзового віку з Хрінників на Рівненщині (археологія і антропологія) // Археологія. 2010. № 1. С. 50-63.
13. Козак О. Д., Потехіна І. Д., Слободян Т. І., Гупало В. Д. Методичні рекомендації з польової антропології. Львів: НДЦ «Рятівна археологічна служба» ІА НАН України, 2019. 108 с.
14. Козак О.Д. Кияни княжої доби. Біоархеологічні студії. — К.: Академперіодика, 2010. 396 с.: іл.
15. Козлова Д. Про Другу світову війну та Голокост: пам'ятання і забуття. <http://uamoderna.com/demontazh-pamyati/kozlova-memory-and-oblivion>
16. Куліков В. О. Підприємства й суспільство в заводських і шахтарських поселеннях Донбасу та Придніпров'я в 1870–1917 рр. Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?id=fmqWDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=ru&source=gb_s_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
17. Любавський Р. Повсякденне життя робітників Харкова в 1920-ті — на початку 1930-х років / Науковий редактор Л. Ю. Посохова / Передм. О. А. Коляструк; вступне слово Л. Ю. Посохової. Х.: Раритети України, 2016. 226 с
18. Літопис Руський. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/litop/lit.htm>
19. Маслак В. Базова термінологія з історії Гетьманщини в сучасній польській та російській історіографії // Історіографічні дослідження в Україні. 2014. Вип. 25. С. 321. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/Idvu_2014_25_20
20. Маслійчук В. (ред.) Розчаклування недуги. локальна традиція, «старі» хвороби та «нова» медицина в Україні XVIII–XIX ст. / Харків, 2021. 352 с.
21. Нариси історії української революції 1917–1921 років / Ред. кол.: В.А.Смолій (голова), Г.В.Боряк, В.Ф. Верстюк, С.В.Кульчицький, В.М.Литвин, Р.Я.Піріг, О.П.Реєнт, О.С.Рубльов, В.Ф.Солдатенко, Ю.І.Терещенко. НАН України. Інститут історії України. К.: НВП "Видавництво "Наукова думка" НАН України", 2011.
22. Пашкевич Г., Милян Т. Палеоботанічні знахідки з поселення вельбарської культури Йосипівка-III у Побужжі. Львів: Ліга-Прес, 2010. 64 с.
23. Плохій С. Брама Європи / Сергій Плохій ; пер. з англ. Романа Ключка. — Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. — 496 с.
24. Плохій С.М. Чорнобиль. Історія ядерної катастрофи [Текст] : [пер. з англ.] / Сергій Плохій. Харків: Фоліо, 2019. 395 с.

25. Портнова Т. Українські міста Російської імперії середини XIX – початку XX століть в світлі модернізаційної теорії. Режим доступу: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/242-tetiana-portnova-ukrainski-mista-rosiiskoi-imperii-seredyny-khikh-pochatku-khkh-stolit-v-svitli-modernizatsii-noi-teorii>
26. Ричка В. М. Над чим сміялися в Київській Русі // Український історичний журнал. 2014. № 5. С. 21. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UII_2014_5_4
27. Склокін В. Російська імперія і Слобідська Україна у другій половині XVIII ст.: просвічений абсолютизм, імперська інтеграція, локальне суспільство. - Львів: Видавництво УКУ 2019. 268 с.
28. Скоропадський П. Спомини: кінець 1917 – грудень 1918 року. К.:Темпора, 2019. 756 с.
29. Скубій І. Торгівля в Харкові в роки непу (1921-1929): економіка та повсякденність. Х.: Раритети України, 2017. 308 с.
30. Списки «Книг Буття українського народу», вилучені зі справ Кирило-Мефодіївського товариства. Режим доступу: <http://Litopys.Org.Ua/Rizne/Kmt02.Htm>
31. Топольський Є. Як ми пишемо і розуміємо історію. Таємниці історичної нарації / пер. з польськ. Н.Гончаренко, наук. ред. Ю.Волошина. Київ:, 2012. 400 с.
32. Україна і Литва в XIV-XVI століттях. Політико-правові та соціально-економічні аспекти / В. Г. Берковський, А. В. Блануца, Д. П. Вашук, А. О. Гурбик, Б. В. Черкас. Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2011. 256 с.
33. Хрестоматія з історії України литовсько-польської доби / Упоряд. Т. Гошко. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2011. 642 с.
34. Шандра В., Карліна О. Епідемії та боротьба з ними в Україні (кінець XVIII – початок XX ст.) / // Український історичний журнал. 2020. Число 5. С. 37-54.
35. Шліхта Н. Історія радянського суспільства: Курс лекцій. 2-ге вид., переробл. і доп. Х.: Акта, 2015. 252 с.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Ізборник. Історія України IX- XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. Режим доступу: <http://litopys.org.ua>
2. Інститут історії України НАН України. Режим доступу: <http://www.history.org.ua>
3. Електронна бібліотека “Україніка”. Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB>
4. Академічна доброчесність в ХНУ. Режим доступу: https://www.univer.kharkov.ua/ua/study/integrity/integrity_doc
5. Курс “Історія України” у Google-classroom. Режим доступу: <https://classroom.google.com/c/MzgzMTAyMDc3NTMw?cjc=w7bv7xj>
- 6.

План лекцій

Лекція 1. Найдавніший період історії України та сучасна міфотворчість

1. Археологія як наука
2. Періодизація історії первісного суспільства
3. Археологічні культури на території України.
4. Кочівники залізного віку

Лекція 2. Київська Русь: боротьба за історичну спадщину

1. Періодизація історії Київської Русі. Історіографічні проблеми
2. Утворення та розквіт держави.
3. Феодальна роздробленість
4. Київська Русь у політиці пам'яті
5. Біологічні уявлення в Київській Русі

Лекція 3. Велике князівство Литовське та Річ Посполита: привнесення європейської традиції

1. Історіографічні дискусії.
2. Утворення Литовської держави.
3. Об'єднання Литви та Польщі.
4. Культура на українських землях литовсько-польської доби

Лекція 4. *Ukrania quae et Terra Cosaccorum*

1. Історіографічні дискусії.
2. Теорія фронтиру у вивченні історії козацтва
3. Козацтво у міжнародних відносинах
4. Козацький міф у сучасному медіа-просторі

Лекція 5. Українська революція середини XVII ст.

1. Історіографічні проблеми теми.
2. Становлення Гетьманщини
3. Міжнародний аспект історії Гетьманщини
4. Українська революція в політиці пам'яті України та Польщі

Лекція 6. Гетьманщина після Петра Дорошенка: початок імперської доби

1. Політика останніх гетьманів.
2. Початок ліквідації автономії
3. Поділи Речі Посполитої
4. Мазепинське бароко у культурі українських земель
5. Боротьба з епідеміями в XVII-XVIII ст.

Лекція 7. Українське національне Відродження

1. Концепції нації та націоналізму в гуманітаристиці
2. Початок Відродження: збирання етнографічних свідчень
3. Історія Русів
4. Кирило-Мефодіївське товариство

Лекція 8. Модернізаційні процеси на українських землях

1. Теорія модернізації та її критика
2. Модернізаційні процеси на західноукраїнських землях
3. “Великі реформи” на Наддніпрянщині
4. Урбанізація та індустріалізація Півдня Росії

Лекція 9. Українська революція 1917-1921 рр.

1. Періодизація, історіографічні проблеми
2. Поліваріантність Української революції
3. Міжнародний аспект

Лекція 10. Міжвоєнний період: УСРР

1. Соціально-економічний розвиток. Неп.
2. Форсована індустріалізація: людський вимір
3. Розвиток авангардної культури
4. “Великий терор”

Лекція 11. Міжвоєнний період: західноукраїнські землі

1. Українські землі у складі Польщі
2. Закарпаття та Чехословаччина
3. Буковина
4. Культурний розвиток західноукраїнських земель

Лекція 12. Друга світова війна

1. Історіографія теми
2. Періодизація подій Другої світової війни
3. Рух Опору
4. Повсякденне життя: практики виживання

Лекція 13. Післявоєнна відбудова

1. Соціальні та економічні наслідки Другої світової війни
2. Відновлення господарства
3. Посилення ідеологічного тиску
4. Культура соцреалізму

Лекція 14. Відлига, застій, перебудова

1. Хрущовські реформи. Лібералізація у сфері культури
2. Шістдесятники та дисиденти
3. Радянська повсякденність за доби відлиги
3. Основні аспекти суспільно-політичного життя у часи перебудови

Лекція 15. Незалежна Україна

1. Міжнародне становище України після отримання незалежності
2. Соціально-політичні проблеми сучасної України
3. Культура доби незалежності

Лекція 16. Політика пам'яті у сучасній Україні

1. Законодавство щодо комеморації історичних подій
2. Місцева та центральна влада у комеморативних заходах: кейс Харкова
3. Музеї та меморіали
4. Недержавні актори політики пам'яті

План семінарів
Семінар 1. Вступ до історії України

1. Історія як наука
2. Джерела та література з історії України
3. Періодизація історії України
4. Історія та колективна пам'ять

Література до семінару

1. Бойко О.Д. Історія України: Посібник. — К.: Видавничий центр «Академія», 2002. — 656 с.
2. Нові підходи до історіописання / упоряд. Берк П. К.: Ніка-Центр, 2010. 638 с.
3. Топольський Є. Як ми пишемо і розуміємо історію. Таємниці історичної нарації / пер. з польськ. Н.Гончаренко, наук. ред. Ю.Волошина. Київ., 2012. 400 с.
4. Яковенко Н.М. Вступ до історії. К.: Критика, 2007. — 368 с.

Семінар 2. Найдавніші часи: палеоботаніка та палеозоологія у вивченні дописемної історії українських земель

1. Методи природничих наук у дослідженні давньої історії.
2. Дослідження поховань. Типології могильників
3. Палеоботаніка та палеозоологія культури Трипілья-Кукутені.
4. Біоархеологія Київської Русі.

Література:

1. Методичні рекомендації з польової антропології / Козак О. Д., Потехіна І. Д., Слободян Т. І., Гупало В. Д. — Львів: НДЦ «Рятівна археологічна служба» ІА НАН України, 2019. — 108 с.
2. Від трипілья до козаччини. — Київ: ІА НАН України, 2020. — 162 с.
3. Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій. Танатологія / Інститут історії України НАН України; Історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка; Інститут археології Національної академії наук України; редкол.: Олександр Галенко (гол. ред.), Тетяна Водотика (шеф-редактор). — Київ, 2020. — № 4 (11). — 313 с
4. Козак О.Д. Кияни княжої доби. Біоархеологічні студії. — К.: Академ періодика, 2010. — 396 с.
5. Секерська О.П. Аналіз археозоологічного комплексу трипільського поселення Небелівка // Археологія. Київ, №3, 2003. С.18-24
6. Козак О.Д. Проблеми та перспективи давньоруської та середньовічної біоархеології / О.Д. Козак // Археологія і давня історія України: Зб. наук. пр. — К.: ІА НАН України, 2010. — Вип. 1. — С. 465-476.
7. Поховання бронзового віку з Хрінників на Рівненщині (археологія і антропологія) / О.Д. Козак, Д.Н. Козак // Археологія. — 2010. — № 1. — С. 50-63
8. Перелік методів: <http://www.vgosau.kiev.ua/2016-05-13-14-43-05/804>

Семінар 3. Розвиток наукових знань у ранньомодерний час

1. Наукова революція XVI-XVIII ст.: загальноєвропейський контекст
  - а) загальні тенденції розвитку наукового знання
  - б) сакральне vs світське: вплив релігійної ідеології на наукові уявлення
2. Система освіти на українських землях у ранньомодерний час. Колегіуми та знання у галузі природничих наук.
  - а) Острозька академія
  - б) Києво-Могилянська академія
  - в) колегіуми (Харківський, Чернігівський, Переяславський)
3. Епідемії ранньомодерного часу та боротьба з ними.
  - а) причини і наслідки поширення епідемії чуми у XVIII ст. Вплив на політичну, економічну та соціальну сферу життя
  - б) боротьба з епідеміями у XVI-XVIII ст.
4. Розвиток технологій та військова справа на українських землях:
  - а) фортифікаційна справа, бастионна система;
  - б) зміни у збройній справі.

Література:

1. Посохова Л.Ю. На перехресті культур, традицій, епох: православні колегіуми України наприкінці XVII – на початку XIX ст. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 400 с. Режим доступу: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/14596>
2. Українське небо. Студії над історією астрономії в Україні : збірник наукових праць / за заг. ред. О. Петрука. Львів: Інститут прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України, 2014. Т.1, 2.
3. Ян Лятос: ренесансна філософія та наука на українських землях / П. М. Кралюк, М. М. Якубович. – Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2011. 144 с.
4. Applebaum, Wilbur. The scientific revolution and the foundations of modern science .
5. Waddel M. Magic, Science, and Religion in Early Modern Europe
6. Токарев, С. А. Боротьба з епідемією чуми у Конотопській сотні Ніжинського полку у 70-х рр. XVIII ст. / С. А. Токарев // Сіверщина в історії України : зб. наук. пр. – 2008. – Вип. 1. – С. 116-119.

7. Філіпова, Г. В. Доля маєтків родини Биковських в Києві після епідемії чуми 1710 року та «будинок Петра І» / Г. В. Філіпова // Праці Центру пам'яткознавства. – 2016. – Вип. 30. – С. 240-247.
8. Замура, О. Ю. Православне населення Переяславсько-Бориспільської єпархії в умовах поширення епідемії чуми 1770–1771 рр. / О. Ю. Замура // Краєзнавство. – 2011. – № 1. – С. 144-150.
9. Висотін, М. Б. Втрати мирного населення Волині від епідемічних захворювань у роки Хмельниччини (за матеріалами Волинського воєводства) / М. Б. Висотін // Українознавство. – 2017. – № 4 (65). – С. 109-125.
10. Андреева, С. С. Організація боротьби з чумою на запорозько-татарському прикордонні за часів нової Січі / С. С. Андреева // Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету: Південна Україна XVIII-XIX століття. – Вип. 4 (5). – Запоріжжя : Тандем-У, 1999. – С. 143-152.
11. Андреева, С. С. Впровадження карантинів на південних кордонах вольностей в часи Нової Січі (1734–1775 рр.) / С. С. Андреева // Україна крізь віки. – 2010. С. 608-623.
12. Сокирко О. МІСТА, ФОРТЕЦІ, ГАРНІЗОНИ. ФОРТИФІКАЦІЙНО-ОБОРОННІ СТРАТЕГІЇ В КОЗАЦЬКОМУ ГЕТЬМАНАТІ ДОБИ “МІЛІТАРНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ.
<http://mics.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/07.pdf>

Семинар 4. Науково-технічна революція XIX ст.

1. Концепція НТР. Періодизація НТР

- сутність другої та третьої НТР;
- наукові відкриття у галузі біології (загальноєвропейський досвід);
- зміна парадигми біологічної науки за часів другої НТР (спочатку дати визначення, що таке "парадигма науки")

2. Класичний університет. Біологія у Харківському університеті

- концепція класичного університету. Передумови відкриття Харківського університету;
- фізико-математичне відділення: біологічні кафедри - основні напрямки досліджень та досягнення
- Харківське товариство дослідників природи

3. Практичні зміни: санітарно-гігієнічний стан українських міст у XIX ст.

- боротьба з епідеміями;
- облаштування водогону, каналізації, обробки сміття, скотобоєн;

4. Розвиток промисловості та екологічні проблеми в українських містах:

- актуалізація проблеми у науковому середовищі;
- урбаністичні концепції "Міста-саду" та українські міста початку XX ст.

Література:

1. Кун Томас. Структура наукових революцій. - К.: Port-Royal, 2001. - 228 с.
2. Ученые общества при Императорском Харьковском университете // Записки Императорского Харьковского университета. – 1903. – Кн. 2. – С. 158–165, разд. паг. - В "Отчете о состоянии и деятельности Императорского Харьковского университета за 1902-й год".
3. Зоологический кабинет. Зоотомический кабинет. Лаборатория сравнительной физиологии // Записки Императорского Харьковского университета. – 1903. – Кн. 2. – С. 105–107, разд. паг. - В "Отчете о состоянии и деятельности Императорского Харьковского университета за 1902-й год"
4. Ботанический кабинет. Ботанический сад // Записки Императорского Харьковского университета. – Х., 1902. – Кн. 2. – С. 96–99, разд. паг. – В "Отчете о состоянии и деятельности Императорского Харьковского университета за 1901-й год".
5. Устав Общества испытателей природы при Императорском Харьковском университете: Утвержден г. министром народного просвещения 14 декабря 1874 года. – Х. : В Университетской типографии, 1876. – 6 с.

6. Обзорение преподавания предметов в Императорском Харьковском университете на 1854–1855 учебный год / Харьковский Императорский университет . – Харьков : В Университетской типографии , 1854 . – 28 с. – Конволют.
7. Лямбль Д.Ф. Патологическая анатомия : [в 4 вып]. Вып.1. Osteopathologia: записки студента Я. Кремянского по чтениям Лямбля в Харьковском университете в 1861–62 академич. году / Душан Федорович Лямбль ; Запис Я. Кремянский. – Литографированное издание [рукописное]. – Харьков : Литография И. Попова, 1861. – [1], 136 с. : ил. <http://escriptorium.univer.kharkov.ua/handle/1237075002/8929>
8. Робак І.Ю. Історія охорони здоров'я в Харкові за імперської доби (початок XVIII ст.–1916 р.).
9. Шандра В. С. Епідемії та боротьба з ними в Україні (кінець XVIII - початок XX ст.) / Валентина Шандра, Оксана Карліна // Український історичний журнал. - 2020. - № 5. - С. 37-54.

Семінар 5. Міжвоєнний період: розвиток культури та науки

1. Реформи освітньої системи у 1920-1930 ті рр. Інститути народної освіти. Ліквідація неписьменності
2. ВУАН:
  - а) заснування Української академії наук
  - б) структурні установи природничих дисциплін. Основні напрямки досліджень в біології
3. "Червоний ренесанс"/"Розстріляне Відродження":
  - а) літературні угруповання та напрямки. Літературна дискусія 1925-1928.
  - б) авангард в архітектурі та мистецтві. Конструктивізм
  - в) кіномистецтво: Дзига Вертов, Олександр Довженко, ВУФКУ.
  - г) згорання українізації. Розгром мистецьких угруповань та репресії проти митців та науковців. Пам'ять про Розстріляне Відродження в сучасному медійному просторі.

Література:

1. Богдашина О. М. Харківський класичний університет і Харківський інститут народної освіти: проблеми спадкоємності (історіографічні сюжети): до 100-річчя реформи університетської освіти в Україні / О. М. Богдашина, С. Л. Куделко // *Universum Historiae et Archeologiae = Універсум історії та археології* / Дніпров. нац. ун-т ім. О. Гончара. – Дніпро, 2020. – Vol. 3 (28), Lib. 1. – С. 16–27.
2. Шліхта Н. Історія радянського суспільства: Курс лекцій. 2-ге вид., переробл. і доп. – Х.: Акта, 2015. – 252 с.
3. Український ренесанс. Режим доступу: <http://escriptorium.univer.kharkov.ua/handle/1237075002/9753>
4. Суспільство і влада в радянській Україні років непу (1921–1928). Колективна монографія. Том 2. Відп. ред. С. Кульчицький. — К.: Інститут історії України НАН України, 2015. — 599 с.

Семінар 6. Лисенківщина: посилення ідеологічного тиску на природничі науки

1. Загальний контекст історії післявоєнного суспільства та посилення ідеологічного тиску:

-ждановщина;

-боротьба з "безродними космополітами" та післявоєнний антисемітизм

-справа лікарів

2. Стан радянської генетики в довоєнний час. Розгром школи М.Вавілова

3. "Лисенківщина" та її вплив на подальший розвиток радянської генетики

4. "Лист трьохсот": боротьба радянських дослідників проти "лисенківщини"

Література:

1. Кульчицький Станіслав. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Книга 3. Темпора, К. 388 с.

Семінар 7. Чорнобильська катастрофа: від ідеології до екології

1. Стан атомної енергетики до Чорнобильської катастрофи. Ідеологічний чинник її розвитку (концепція "мирного атома").
2. Події 26 квітня 1986. Ліквідація наслідків катастрофи.
3. Дослідження впливу радіації на людей та живі організми
4. Міжнародна реакція на події у Чорнобилі. Конференція МАГАТЕ у серпні 1986 року.
5. Розвиток екологічного руху після Чорнобильської катастрофи
6. Додатково: обговорення серіалу "Чорнобиль"

Література:

1. Serhii Plokyh. Chernobyl: The History of a Nuclear Catastrophe
2. Бажан О.В., Бажан О.Г., Боряк Г.В., Власенко С.І. Чорнобиль. Документи Оперативної групи ЦК КПУ (1986-1988)
3. Незалежний культурологічний часопис *Ї* 2006 №41 . Після Чорнобиля
4. Матеріали науково-практичної конференції «Радіоекологічні і радіобіологічні аспекти наслідків Чорнобильської катастрофи» м. Київ, 24–26 квітня 2015 року. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 225 с. (е-версія 259с.).
5. Український історичний журнал. – 1996. – Вип. 3, (№408). – 160 с.
6. Інформація про радіаційний стан довкілля зони відчуження. Режим доступу:
<https://dazv.gov.ua/radiatsijnij-stan/informatsiya-pro-radiatsijnij-stan-dovkillya-zoni-vidchuzhennya.html>

Завдання для контрольної роботи

Терміни (по два у питанні)- 4 б.:

археологічна культура, артефакт, поліс, колонізація, курган, феодалізм, віче, феодална роздробленість, звичаєве право, фільварок, Магдебурзьке право, етногенез, неолітична революція, вальний сейм, шляхта, магнат, баскак, вотчинне землеволодіння, полемічна література, фрески, цехи, пани-ради, етнос, автохтони, Литовські статuti, колективна пам'ять, політика пам'яті, історичне джерело, історичний міф, каганат, Дике поле, Великий степовий кордон, паланка, Військо Запорізьке, нація, модернізація, науково-технічний прогрес, національна ідентичність, урбанізація, біом

Теоретичне питання - 8 б.

1. Питання етногенезу слов'ян в історіографії
2. Методи природничих наук в археології
3. Взаємодія кочовиків та землеробів залізного віку
4. Трипільська та Черняхівські культури. "Трипільський міф".
5. Дискусії про походження давньоруської держави та про давньоруську народність.
6. Феодалізм: Київська Русь та Західна Європа.
7. Київська Русь у політиці пам'яті сучасної України та Росії.
8. Феодална роздробленість Київської Русі: причини та наслідки
9. Періодизація історії Київської Русі
10. Біологічні уявленні у Київській Русі
11. Історіографічні проблеми вивчення литовсько-польської доби.
12. Об'єднання Литви та Польщі: передумови, основні події, наслідки
13. Монголо-татарська імперія та її походи на Київську Русь
14. Виникнення козацтва: соціальний склад. Причини та наслідки козацьких повстань кінця XVI ст.
15. Українська національна революція середини XVII ст.: дискусії в історіографії, причини, наслідки, періодизація
16. Зовнішня політика Гетьманщини під час Української революції
17. Внутрішній устрій Гетьманщини
18. Інкorporація українських земель до складу Російської імперії
19. Литовські статuti 1529, 1566, 1588 рр. Соціальна структура населення
20. Галицько-Волинське князівство: зовнішньополітичний аспект

21. Культурний розвиток: братства, Острозький та Києво-Могилянський колегіуми. Розвиток наукових знань у ранньомодерний період
  22. Грюнвальдська битва 1410 року та її наслідки.
  23. Заселення Слобідської України у середині XVII ст.
- 3.Робота з джерелом: 8 б.*

Зразок завдання до контрольної роботи:

1. Напишіть визначення термінів, за можливістю наведіть приклад (2 б.): археологічна культура, урбанізація
2. Дайте розгорнуту відповідь на питання (4 б.): Українська національна революція середини XVII ст.: дискусії в історіографії, причини, наслідки, періодизація
3. Дайте відповідь на питання, прочитавши історичне джерело (4 б.):
1356 р., червня 17, Сандомир. – Казимир III надає Львову магдебурзьке право. Для втіхи згаданого міста та збільшення кількості його вірних жителів даємо і встановлюємо вищезгаданому містові на вічні часи німецьке право, яке по-простому називається магдебурзьким, усуваючи там всі руські права та руські звичаї, від будь-якого імені встановлені, які цьому німецькому праву так чи інакше мали звичай перешкоджати або заважати. Нарешті, звільняємо дане місто та його жителів від усіх юрисдикцій каштелянів, воєвод, суддів, підсудків, возних і від влади будь-кого, яким би іменем не називався; так, щоб перед ним або перед будь-ким з них у великих і малих справах міщани не відповідали, а тільки перед своїм війтом, а вїйт – перед нами або нашим старостою, якому ми доручимо тільки при умові, що [вїйт] буде запрошений або викликаний нашою або нашого старости грамотою та відповідатиме тільки згідно зі своїм німецьким правом. А в кримінальних справах чи будь-яких, які виникають, вїйтові згаданого міста надається повне і цілковите право судити, виносити вироки, карати та вирішувати так, як передбачає та вимагає німецьке право. Усьому згаданому містові і всім, що мешкають та знаходяться в ньому, надаємо вищезгадане магдебурзьке право, однак зі спеціальної нашої прихильності іншим народам, що живуть в тому місті, а саме: вірменам, євреям, сарацинам, українцям та іншим народам будь-якого походження та статусу, надаючи виняткову ласку, хочемо зберегти їх згідно з їхніми незмінними обрядами та правами, даючи їм можливість будь-які [справи], в тому числі і кримінальні справи, які виникають між ними самими або між ними та іншими, вирішувати за магдебурзьким правом і при вїйті

відповідно до їхнього поданого та внесеного прохання. А якщо відмовляться судитися за магдебурзьким правом, яким вищезгадане місто повинно користуватися, тоді згадані нації: вірмени, євреї, сарацини, татари, українці та інші нації, які там в місті будуть знаходитися, можуть поставити і вирішити будь-яке питання відповідно до права своєї нації, але при головуванні вїйта міста на тому суді.

- 1) Які зміни у міському врядуванні передбачалися за Магдебурзьким правом у Львові?
- 2) Чи все населення було охоплено Магдебурзьким правом?
- 3) Які повноваження мав вїйт?

Питання до екзаменів
ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

1. Терміни для пояснення (по три у білеті):

Великий терор, Генеральний Секретаріат, Голокост/Шоа, Магдебурзьке право, Русалка Дністровая, Руїна, абсолютна монархія, авторитаризм, археологічна культура, волюнтаризм, відлига, віче, гласність, десталінізація, дисидент, етнос, ждановщина, застій, звичаєве право, колективна пам'ять, колективізація, комеморація, космополітизм, куркуль, лендліз, лисенківщина, меморіальний комплекс, модернізація, модернізація, мікроісторія, неолітична революція, неп, номенклатура, оstarбайтери, пакт Молотова-Рібентропа, перебудова, планова економіка, племінний союз, полемічна література, політика пам'яті, політична нація, продрозкладка, п'ятирічка, революція, революція, сейм, стаханівський рух, теорія інтегрального націоналізму, тоталітаризм, українізація, феодальна роздробленість, феодалізм, форсована індустріалізація, фільварок, хвильовизм, холодна війна, цивілізація, шляхта, шістдесятництво, індоктринація, індустріалізація, історична пам'ять, історичне джерело, історичний міф, історіографія, історія повсякденності

2. Теоретичне питання (14 балів)

- Історія як наука. Підходи до періодизації історії України
- Київська Русь у системі міжнародних відносин
- Кочові спільноти залізного віку на території українських земель
- Антична колонізація Північного Причорномор'я
- Історіографічні проблеми історії Київської Русі
- Періодизація історії українських земель у складі Великого князівства Литовського
- Велике князівство Литовське у колективній пам'яті України, Білорусі та Литви
- Концепція фронтира в контексті вивчення історії українського козацтва.
- Дике поле у XII-XVII ст.
- Війна, революція чи повстання: характер подій 1648-1672 рр.
- Становлення Української козацької держави в ході Визвольної війни українського народу (1648-1657 рр.).
- Основні вектори міжнародних відносин Гетьманщини: Польща, Швеція, Туреччина, Московія (основні договори, їхні результати)

- Політична боротьба в Гетьманщині наприкінці XVII-початку XVIII ст.
- Інкорпорація територій Лівобережжя та Слобожанщини до складу Російської імперії наприкінці XVIII ст.
- Теорії нації (примордіалізм, концепція модерної нації). Концепція Відродження М.Гроха
- Українська еліта наприкінці XVIII-на початку XIX ст. в контексті Українського національного Відродження
- Етнографічні дослідження та Українське національне Відродження на початку XIX ст.: український та європейський контекст
- Вплив “Історії Русів” на Українське національне Відродження
- Теорія модернізації та її критика. Складові модернізації на території українських земель наприкінці XIX - на початку XX ст.
- “Великі реформи” на Наддніпрянщині
- Індустріалізація Донбасу наприкінці XIX - на початку XX ст.
- Урбанізація на українських землях: народження міського способу життя
- Винайдення традицій: поняття, приклади явища в українському та європейському контексті.
- Бездержавні нації у Європі (чеські “будителі”) та Українське Відродження.
- Сучасні комемораційні практики Другої світової війни (святкування 9 травня, дні пам’яті)
- Історіографічні проблеми Української революції 1917-1921 рр.
- Центральна Рада та Директорія: спільне та відмінне у політиці режимів
- Українська Держава Павла Скоропадського: зовнішня та внутрішня політика
- Періодизація радянської історії
- НЕП і зміни в економічних відносинах
- Індустріалізація кінця 1920-1930-х рр.: “Великі будови”
- Культура авангарду 1920-х рр.: кіно, література, архітектура
- “Великий терор” 1930-х та інструменти його здійснення
- Поняття індоктринації та приклади її втілення в радянській ідеології 1930-х рр.
- Західноукраїнські землі у міжвоєнний період

- Етнічний вимір Другої світової війни: Катинська трагедія, Голокост, Волинь.
  - Друга світова війна: причини, періодизація та наслідки для українських земель
  - Повсякденне життя у період застою в УРСР
  - Шістдесятники та дисиденти: основні ідеї, прояви течій
  - Перші кроки незалежності України: основні державотворчі процеси
  - Майдан-1 vs Майдан-2: характер та результати подій
  - Російська агресія та міжнародна реакція
3. Теоретичне питання (16 балів)
- Методи природничих наук у дослідженні давньої історії.
  - Дослідження поховань. Типології могильників
  - Палеоботаніка та палеозоологія культури Трипілля-Кукутені.
  - Біоархеологія Київської Русі.
  - Наукова революція XVI-XVIII ст.: загальноєвропейський контекст
  - Система освіти на українських землях у ранньомодерний час. Колегіуми та знання у галузі природничих наук.
  - Епідемії у XVI-XVIII ст. та боротьба з ними. Вплив на політичну, економічну та соціальну сферу життя
  - Розвиток технологій та військова справа на українських землях у XVI-XVIII ст.
  - Друга та третя НТР. Зміна парадигми біологічної науки за часів другої НТР Класичний університет. Біологія у Харківському університеті.
  - Санітарно-гігієнічний стан українських міст наприкінці XIX ст. - на початку XX ст.
  - Розвиток промисловості та екологічні проблеми в українських містах наприкінці XIX ст. - на початку XX ст.
  - Реформи освітньої системи у 1920-1930-ті рр. Інститути народної освіти. ВУАН: структурні установи природничих дисциплін. Основні напрямки досліджень в біології у 1920-1930-ті рр.
  - Літературні угруповання та напрямки 1920-х рр. Літературна дискусія 1925-1928.
  - Згорання українізації та "Розстріляне Відродження"
  - Загальний контекст історії післявоєнного суспільства та посилення ідеологічного тиску (ждановщина, боротьба з "безродними космополітами", справа лікарів)

- Стан радянської генетики в 1940-1950-ті рр. Розгром школи М.Вавілова
- "Лисенківщина" та її вплив на подальший розвиток радянської генетики
- "Лист трьохсот": боротьба радянських дослідників проти "лисенківщини"
- Події 26 квітня 1986. Ліквідація наслідків катастрофи.
- Дослідження впливу радіації на людей та живі організми
- Міжнародна реакція на події у Чорнобилі. Конференція МАГАТЕ у серпні 1986 року.
- Вплив Чорнобильської катастрофи на екологічний активізм в Україні

Зразок білету екзаменаційного завдання

1. Поясніть термін: колективна пам'ять, хвильовизм, модернізація (10 балів)
2. Українська Держава Павла Скоропадського: зовнішня та внутрішня політика (14 балів).
3. Етнічний вимір Другої світової війни: Катинська трагедія, Голокост, Волинь (16 балів).